

EKONOMSKA POLITIKA

U OBLASTI ALUMINIJUMSKE INDUSTRIJE U CRNOJ GORI

I – EKONOMSKA POLITIKA U OBLASTI ALUMINIJUMSKE INDUSTRIJE U CRNOJ GORI

- Vlada se u prvih 100 dana koncentrisala na pitanje konsolidacije javnih finansija i definisanja odgovora na probleme koji opterećuju ekonomiju Crne Gore iz perioda tranzicije.
- Najkrupniji takav problem bio je KAP.

➤ Ova aktivnost Vlade odvijala se pod pritiskom dvije okolnosti:

1. Globalne krize;

2. Istekom obaveze o subvenciji električne energije iz Ugovora o poravnanju KAP troši električnu energiju koju ne plaća;

➤ Vlada je imala inicijativu da bi što prije prekinula takvu praksu i da bi stvorila uslov za normalizaciju tog poslovnog odnosa.

➤ Vlada je razmatrala 3 moguća rješenja za KAP:

1. Gašenje proizvodnje;

2. Zamjenu postojećeg ili uvođenje još jednog investitora;

3. Stečaj, uz održavanje procesa rada;

➤ Rezultat višemjesečnog sagledavanja svih ovih opcija Vlada je predočila javnosti neposredno prije isteka roka od 100 dana rada Vlade.

➤ Zasnivano na uporednoj analizi iskustva uspješnih proizvođača aluminijuma u svijetu i raspoloživih kapaciteta KAP-a - moguće je organizovati održivu proizvodnju koja bi počivala na sledećim pretpostavkama:

1. KAP treba da proizvodi 50.000t aluminijuma;
2. 500 radnika jer je to maksimalni normativ za proizvodnju zasnovanu na staroj tehnologiji kakva je u upotrebi u KAP-u;
3. Cijena električne energije koju bi KAP plaćao bila bi 27.5 € po MWh.

- KAP ne može plaćati nasleđene dugove pri postojećoj berzanskoj cijeni;
- Pokazuje se da se dugovi KAP-a prenose još iz preprivatizacionog perioda. U periodu 2006-2012. KAP je ostvario ukupan prihod od 1.256 miliona €. Troškovi poslovanja u istom periodu bili su 1.352 mil €. Za 96 mil € – troškovi su bili veći od prihoda.

- Dugovi KAP-a prije privatizacije bili su 320 mil €. Dugovi danas su otprilike toliko.
- Realno je da restrukturirani KAP dobija zainteresovanog strateškog partnera uz orijentaciju da se prilikom njegovog izbora orijentišemo na prerađivača, vjerujući da bi tako proizvodnjom lepeze skupljih proizvoda, lakše i brže rješavali i pitanje snadbijevanja električnom energijom i oslobodili se subvencija.

➤ Reakcija na predlog:

- CEAC ponudio izlazak iz biznisa
- Parlament imao negativan stav

➤ Laička javnost je bila “bombardovana” poznatim konstrukcijama kako je KAP štetočina koja troši novac poreskih obaveznika, kako se njegovim radom pune džepovi ruskih tajkuna, a kako Vlada sve to odobrava zbog njene korumpiranosti u privatizacionom aranžmanu i kroz Ugovor o poravnanju iz 2010. godine.

Zbog neprihvatanja predloženog Vladinog rješenja, mnogo duže od neizbježnih 100 dana, nastavljena je zatečena praksa po kojoj KAP radi ne plaćajući električnu energiju.

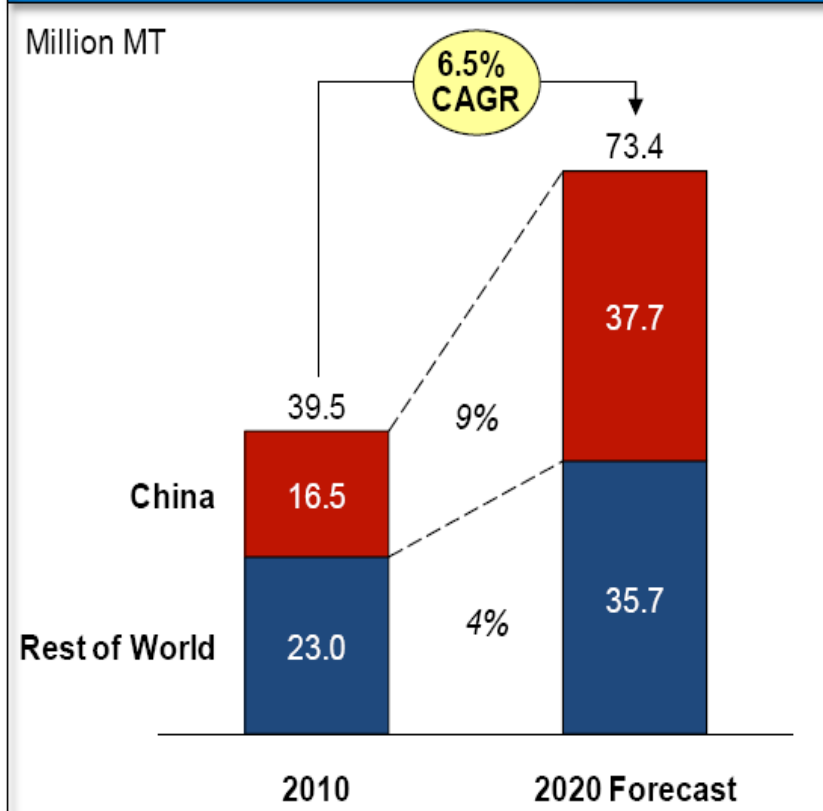
➤ Našavši se u trouglu potpune nekooperativnosti:

- a) **Parlamenta**, da prihvati nužnost izmirivanja fakture za potrošenu električnu energiju kroz kompenzacioni aranžman;
- b) **KAP-a** da počne da plaća isporučenu električnu energiju makar i bez potpisanog dugogodišnjeg ugovora; i
- c) **EPCG** da potpiše ugovor o budućim isporukama dok se ne riješi pitanje ranijih dugova;

Vlada se zapravo još jednom zatekla pred iznuđenim rješenjem da obustavi proizvodnju u KAP-u.

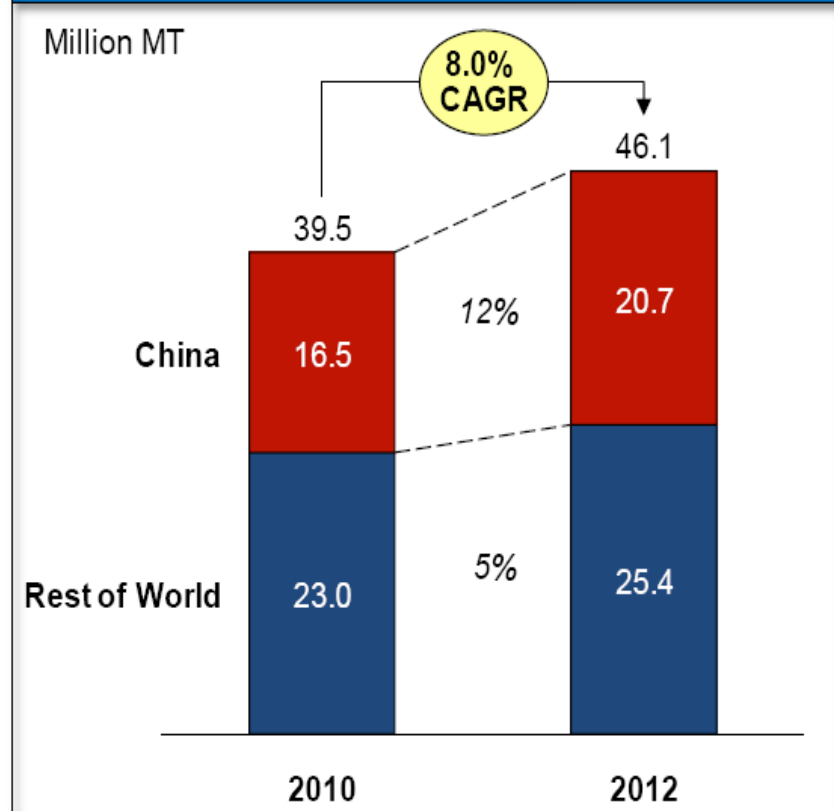
- Vlada se opredijelila da opet pokuša sačuvati ovu proizvodnju uvodeći stečaj putem kojeg bi uložila još jedan napor da KAP otrgne od likvidacije i da ga kroz restrukturiranje, po predloženoj formuli, pripremi za novi početak.

In 2010, we said demand to roughly double...

Procijenjeni rast potrošnje Al u svijetu

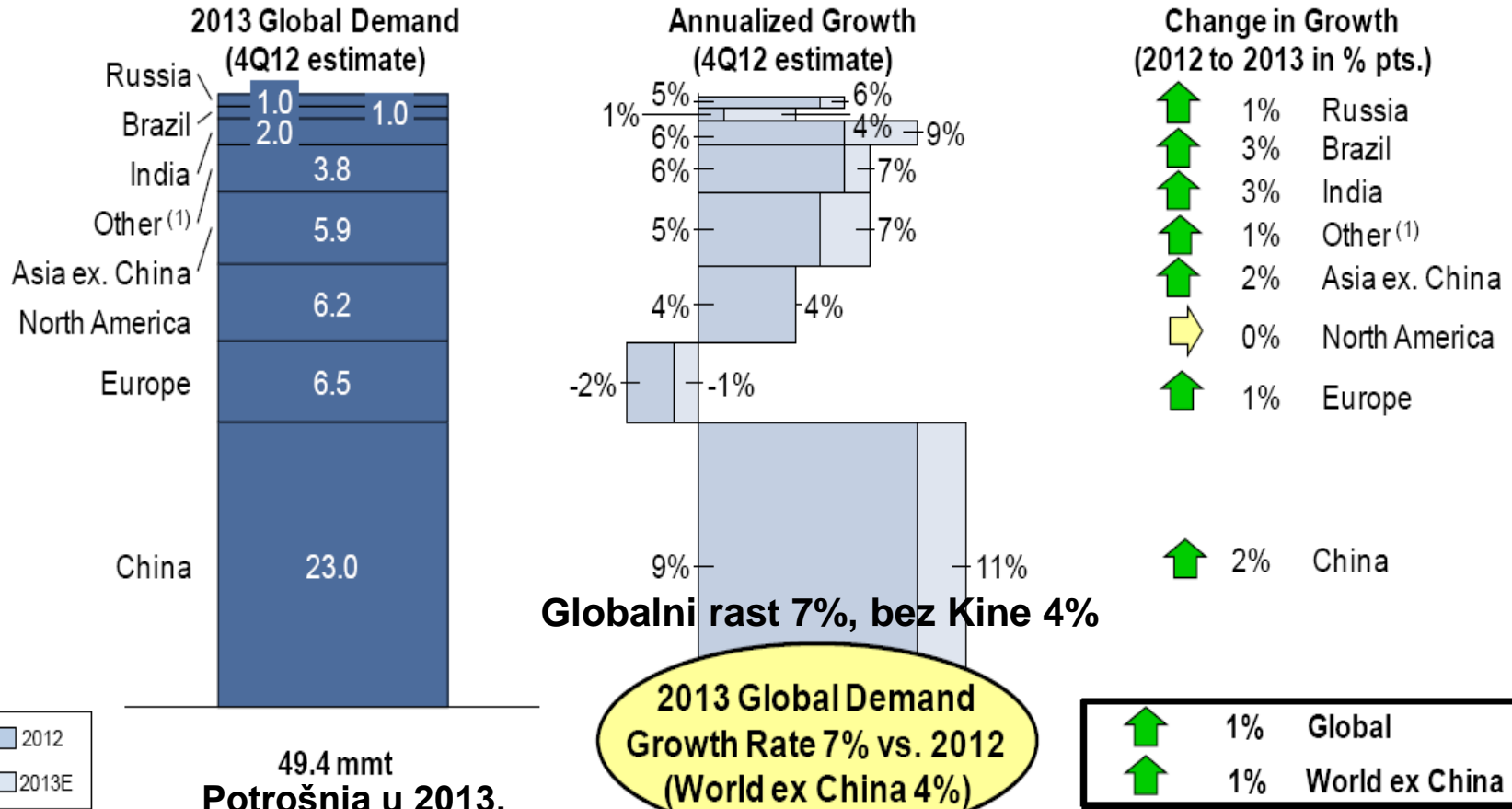
...run rate ahead of projection

Stvarni rast potrošnje Al u svijetu

Rast potrošnje aluminijuma od 8,0% u periodu od 2010 – 2012 prevazišao je očekivanja od 6,5% za duži vremenski period od 2012 – 2020, kada će se rast potrošnje udvostručiti

2013 Primary Aluminum Consumption (mmt), Annualized Growth (%) and Change (% pts) by Region

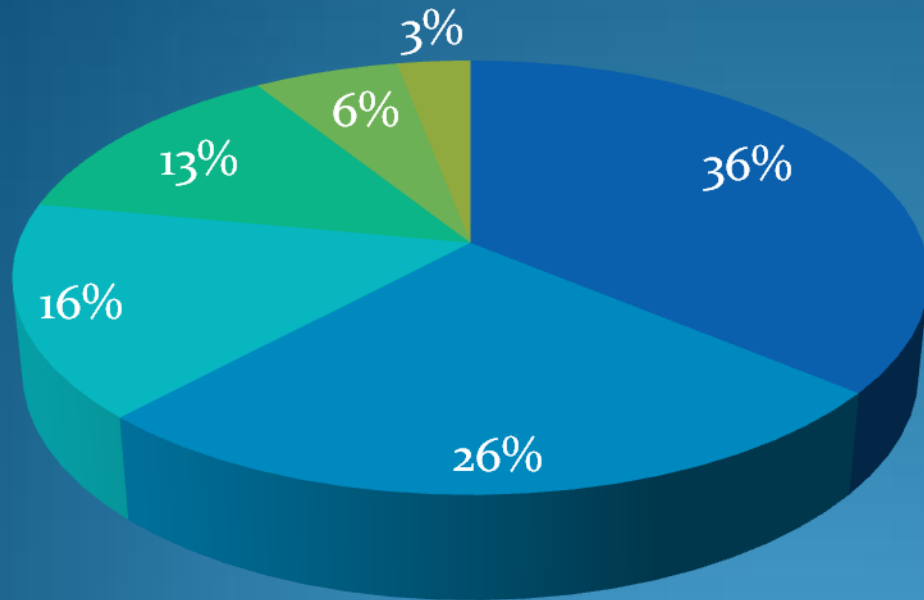

⁽¹⁾ Other includes Middle East, Latin America ex Brazil, Eastern Europe and Rest of World

Globalna potrošnja aluminijuma će rasti po stopi do 7% u 2013. u odnosu na 2012. godinu i iznosiće oko 50 miliona tona, od čega u Kini oko 23 miliona tona. Znači, globalna potrošnja će rasti u 2013. po stopi od 7% u odnosu na 2012. godinu, a u svijetu, bez Kine, po stopi od 4% (Izvor: Alcoa, MMF, OECD)

KAP – Projektovana proizvodna cijena za 2014, \$2,058/t (LME + Premija će biti veći od ovoga)

Struktura troškova proizvodnje

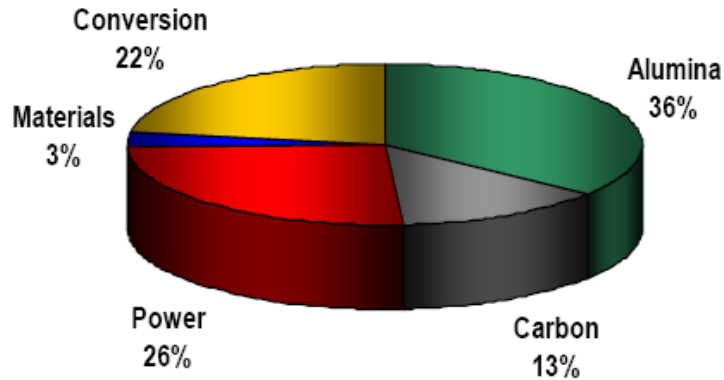
- Glinica 741 \$/t (386 \$/t glinice)
- El. energija 535 \$/t (27,5 €/MWh)
- Koks, smola i lož ulje 329 \$/t
- Radna snaga 268 \$/t
- Ostali troškovi 123 \$/t
- Održavanje 62 \$/t

Sadašnje stanje

KAP Januar – April 2013	Januar	Februar	Mart	April	Maj
El. energija, €/MWh	46,5	46,7	45,9	46,5	
Glinica, \$/t	379	391	395	381	
Radna snaga, \$/t	670	668	540	600	
LME, \$/t	2.038	2.053	1.913	1.857	
Premija, \$/t	280	290	290	280	
Prodajna cijena, \$/t	2.330	2.269	2.294	2.156	

Composition of Smelting Production Costs

Input Cost	Inventory flow	Pricing convention
Alumina	1 – 2 months	2 – 3 month lags
Power	1 – 2 months	40% LME linked – 3 month lag
Carbon	1 - 2 months	Spot & semi-annual
Materials	1 - 2 months	1 – 3 month lag

Struktura troškova proizvodnje primarnog aluminijuma (2.000 \$/t):

Glinica: 36% ili 720 \$/t ili 375 €/t-glinice (Normativ: 1,92 tone glinice po toni aluminijuma)

El. energija: 26% ili 520 \$/t ili 400 €/t ili 27,5 €/MWh (Normativ: 14,5 MWh/t-aluminijuma)

Koks: 13% ili 260 \$/t; Ostali materijali: 3% ili 60 \$/t

Troškovi prerade (radna snaga, održavanje, usluge, ostali fiksni i var. troškovi): 22% ili 440 \$/t

- Uspjeh ove operacije ne zavisi samo od Vlade. Ako ni od kog drugog, ova operacija zavisi od spremnosti parlamentarne većine da prihvati neku od mogućih formula rješavanja duga prema EPCG. Jednu takvu formulu Vlada je predložila nudeći rebalans budžeta.
- Pametnim i odgovornim vođenjem politike restrukturiranja i punim osloncem na domaće resurse (Željeznicu, Luku i druge subjekte) mogu se stvoriti ekonomski efekti koji će na srednji rok biti važna potpora ekonomske i socijalne stabilnosti i razvoja Crne Gore.

II - PET NEISTINA O KAP-u

PRVA NEISTINA: "KAP je bio uspješno preduzeće koje je upropašćeno lošom i pljačkaškom privatizacijom."

Glavne karakteristike poslovanja KAP-a prije privatizacije:

- nagomilane neizmirene obaveze i problemi likvidnosti preduzeća;
- značajni dugovi prema Budžetu i preduzećima u većinskom državnom vlasništvu, posebno EPCG, Luci Bar i Željeznici.

Prema dostupnim podacima, ukupne obaveze KAP-a prije privatizacije iznosile su **preko 320 miliona eura**:

- Glenkor - 36,4 miliona \$;
- Standard banka - 30,7 miliona \$;
- Vektra - 61,2 miliona \$;
- Pariski londonski klub - 105 miliona \$;
- Domaći povjerioci - 25 miliona \$;
- Kratkoročne obaveze - 51 miliona \$;
- EPCG - 16,5 miliona eura.

Tadašnje dileme prate KAP do danas:

- Da li zatvoriti KAP?
- Da li investirati državni novac u njegovu konsolidaciju, nakon čega bi se ušlo u privatizacioni proces?
- Da li obezbijediti strateškog partnera koji bi privatizovao preduzeće i uložio u njegov oporavak i razvoj?

Vlada se opredijelila za privatizaciju KAP-a.

DRUGA NEISTINA: “Privatizacija KAP-a je najlošiji posao i/ili najveća pljačka u istoriji Crne Gore, obavljena nezakonito, nedovoljno javno, nestručno, koruptivno, na štetu interesa Crne Gore, uz viski u Grandu.”

- Odluku o privatizaciji KAP-a donijela je Vlada Crne Gore, na bazi predloga Savjeta za privatizaciju.
- Privatizacija je u cjelini obavljena saglasno zakonima Crne Gore i u skladu sa strategijom o privatizaciji KAP-a o kojoj je vođena javna rasprava.

➤ Uz tehničku i finansijsku pomoć Evropske banke za obnovu i razvoj odabran je konzorcijum renomiranih specijalizovanih internacionalnih kompanija:

- ❑ BNP Paribas iz Francuske;
- ❑ CRU iz Velike Britanije;
- ❑ URS iz Velike Britanije;
- ❑ IKRP Rokas iz Grčke;
- ❑ BC EXEL / ERNEST & YANG.

Savjetnik je na kraju procesa preporučio potpisivanje Ugovora:

- Prije zaključivanja, Ugovor o privatizaciji dostavljen je Skupštini Crne Gore i Državnom tužilaštvu;
- Ovaj Ugovor je prvi koji je objavljen na internet stranici Vlade.

Toliko o zakonitosti i javnosti u postupku privatizacije!

Da li je taj Ugovor bio povoljan za Crnu Goru?

- U pretkvalifikaciji - osam kompanija je pokazalo interesovanje;
- Kriterijum kvalifikovanosti ispunile su četiri kompanije;
- U roku predviđenom za dostavljanje ponuda (20.01.2005.) – dobijena je jedna ponuda.

U sastavu grupe koja je dostavila ponudu, bila je i kompanija Rusal – **najveći proizvođač aluminijuma u svijetu.**

U godini privatizacije KAP-a, Rusal je ostvario prihod od 5,4 milijardi \$ i zapošljavao 50 hiljada ljudi u 11 zemalja svijeta.

Toliko o referencama partnera!

Efekti privatizacionog postupka:

a) Cijena akcija:

- nominalna - 5,05 eura;
- berzanska - 0,6 eura;
- ostvarena Ugovorom - 7,78 eura – više nego **50% veća od nominalne.**

b) Investicije za modernizaciju elektrolize i glinice – 55 miliona eura;

c) cijena električne energije mnogo povoljnija za EPCG i Državu u čijem je stopostotnom vlasništvu bila EPCG.

(Kasnije se pokazalo da je to bila jedna od fatalnih grešaka koja je ugrozila održivost KAP-a).

2005 – posljednja preprivatizaciona godina

- KAP je uzimao električnu energiju iz domaćeg izvora - 20,44 eura po MWh.
- plaćao samo 90% fakture;
- gomilao dug prema EPCG, koji je na dan privatizacije iznosio - 16,5 miliona eura.

2006 - prva godina privatizacije

- KAP je imao pretprivatizacionu cijenu 20,44 eura/MWh;
- realno plaćanje sto-posto fakture;
- plaćen je i naslijeđeni dug od 16,5 miliona eura.

2007 - KAP je primjenjujući formulu iz privatizacionog Ugovora, domaću električnu energiju plaćao po 39,5 eura/MWh – **gotovo dvostruko više** nego godinu dana ranije.

Još jasnije:

- **2005** – KAP je EPCG platio 27,5 miliona eura;
- **2006** - 43 miliona eura;
- **2007** - 50,5 miliona eura – 80% više nego u posljednjoj predprivatizacionoj godini.

Još ubjedljivije:

- **2007** - KAP je za ukupnu utrošenu energiju uplatio **250% više** nego 2003. godine.

➤ Ugovoren je socijalni program.

❑ Nije smjelo biti otpuštanja radnika u prvoj godini nakon privatizacije;

❑ U drugoj, trećoj godini broj zaposlenih u primarnoj proizvodnji nije mogao biti ispod 2.150 radnika (danas ih je oko 1.200).

➤ Ugovoreno je i poštovanje KU koji je predviđao bogate otpremnine za tehnološke viškove. *(Kasnije će se pokazati da je ovako dobro ugovoreni socijalni program – drugi fatalni faktor ugrožavanja održivosti KAP-a).*

- Ugovoren je program zaštite životne sredine.
- Ugovoreno je da se plate dugovi koji su ostali iza KAP-a kao državnog preduzeća.

Za sve ugovoreno obezbijeđene su garancije, predviđeno je plaćanje kazni, kao i uslovi za jednostrani raskid ugovora.

ZAKLJUČAK:

Ugovor o privatizaciji - najbolji ugovor koji je država potpisala sa nekim strateškim partnerom i nije izraz ni neznanja ni korupcije!

TREĆA NEISTINA: „*Novi vlasnik od samog početka nije ispunjavao odredbe Ugovora – iz Crne Gore je odnio ogroman novac građana zahvaljujući neogovornosti i korumpiranosti Vlade.*“

Kupac na vrijeme izmirio obavezu:

- plaćena kupoprodanja cijena od 48,5 miliona eura;
- uplaćeno i 28 miliona eura u 12 jednakih rata tokom 2006. godine;
- u potpunosti i na vrijeme izmirene su naslijeđene obaveze KAP-a prema kreditorima i povjeriocima;

Bitno popravljena slika u repro-lancu:

- EPCG dobila novac od KAP-a po osnovu duga iz preprivatizacionog perioda i uredno plaćanje znatno većih faktura za električnu energiju.
- U prvoj godini nakon privatizacije Luka Bar uvećala prihod od KAP-a za oko 40%, slično i Željeznica;
- Montenegrobonus naplatio svoj dug;

- Budžet je poslije privatizacije redovno naplaćivao poreze i doprinose na nivou od 13 – 15 miliona eura godišnje;
- Plate radnika su ubrzo porasle, sa 500 eura u prosjeku na 839 eura (januar 2009. godine), kasnije i više;
- Ekspertski tim Ekonomskog fakulteta pratio realizaciju investicionog programa i programa zaštite životne sredine;

- Vladi dostavljena tri izvještaja za period od zaključivanja ugovora do 30.11.2008. godine;
- Izvještaji potvrdili da je u tom periodu investirano 23,7 miliona eura u Glinicu i Elektrolizu, a 9,5 miliona eura u zaštitu životne sredine.

ZAKLJUČAK:

U godinama prije eskalacije ekonomske krize:

- Novi vlasnik ispunjavao najznačajnije ugovorom predviđene obaveze;
- KAP bio uspješno preduzeće koje je doprinosilo boljem poslovanju ukupnog repro lanca, većem izvozu Crne Gore i značajnoj zaposlenosti;

ČETVRTA NEISTINA: „Zaključcima Skupštine od 12.06.2007. godine, kojima je tadašnja Vlada prisiljena da poništi raspisani tender za prodaju TE Pljevlja, napravljen je odgovoran i patriotski potez u korist elektroenergetskog sistema, privrede i građana Crne Gore.“

Prema analizi stanja aluminijumske industrije u svijetu britanske kompanije CRU od 2007. godine KAP je bio jedan od proizvođača aluminijuma koji su plaćali najveću cijenu električne energije, što je opasno ugrožavalo održivost i ugrozilo konkurentnost naše aluminijumske industrije.

Retrospektiva:

- Osnovna ideja prilikom izgradnje KAP-a - snabdijevanje iz HE Piva po cijeni od oko 15 eura/MWh;
- 2007. - KAP plaća električnu energiju iz domaćih izvora po 39,5 eura po MWh – preko 100% skuplje.

- Prilikom privatizacije – cijena električne energije ključna tema u javnoj raspravi;
- Podrška privatizacionom ugovoru bila je uslovljena postizanjem više cijene struje – što je i ostvareno, očigledno bez mjere i protivno praksi uspješnih aluminijskih industrija u svijetu;

- Neodrživo visoka cijena struje bila je protivna interesu Crne Gore da uz uspješnu EPCG imamo i održiv KAP koji je zapošljavao i do 3000 ljudi;
- Finalno – 2007, Skupština zaključcima poziva Vladu da poništi tender o privatizaciji TE Pljevlja i državnog paketa akcija u RUP;
- Struja iz TE Pljevlja, iako ubjedljivo najskuplja, bila je jedini mogući izvor za vlasnika KAP-a.

Ponuda većinskog vlasnika KAP-a na tenderu završenom 01.06.2006:

- Kupoprodajna cijena 50 miliona eura (45 +5);
- Ulaganje u postojeći blok TE 10 miliona eura;
- Izgradnja novog bloka TE do kraja 2011. godine, snage 225 MWh, u vrijednosti od 170 miliona eura, za šta je ponuđena garancija banke;

- Toplifikacija Pljevalja – projekat vrijedan 9,5 miliona eura, za šta je takođe ponuđena bankarska garancija;
- Sanacija postojećih problema i ispunjavanje svih ekoloških standarda do kraja 2012. godine – ukupno 28 miliona eura;
- Socijalni program uz poštovanje kolektivnog ugovora, tj. povećanje plata zaposlenih u RUP za 60%.

Ponudlač čak prihvata da nakon kupovine TE preuzme obaveze države za snabdijevanje KAP-a strujom.

Ovim prestaje obaveza EPCG da snabdijeva KAP i ne zavisi od ćudljivog svjetskog tržišta aluminijuma uoči globalne krize.

Sve ovo vrijeme većinski vlasnik KAP-a u najvećem dijelu izvršava ugovorene obaveze.

ZAKLJUČAK:

- Zaključcima Skupštine propuštena mogućnost za održivo rješenje za snabdijevanje KAP-a električnom energijom i nanijeta šteta imidžu države u očima investitora.
- Skupštinski zaključci iz 2007. – prekretnica ka negativnoj fazi u radu KAP-a.

PETA NEISTINA: „Ugovor o poravnanju napravljen nesavjesno, na štetu države - stranom partneru dato više nego što je bilo neophodno.“

Globalna ekonomska kriza u drugoj polovini 2008. i posebno tokom 2009. dovodi proizvođače aluminijuma u veoma težak položaj.

Cijena aluminijuma na berzi u julu 2008. godine iznosila je 3.375 \$ po toni, u februaru 2009. godine pada na 1.275 \$ po toni.

Primjer brzih i bolnih prilagođavanja – američka ALCOA u 2007. ostvarila maksimalni profit od – 2.814 miliona \$ uz 107.000 radnika, da bi dvije godine kasnije otpustila 50.000 radnika uz gubitak od 985 miliona \$.

U takvim tržišnim uslovima – KAP po svakoj proizvedenoj toni gubio oko 1.000 \$.

Finansijski problemi KAP-a dovode u pitanje njegov opstanak;

U interesu ekonomske i socijalne stabilnosti i očuvanja potencijala za budući razvoj, Vlada donosi odluku da pomogne njegovom opstanku.

Da li je to bila ispravna procjena?

2008. – Kontekst u kojem je Vlada odlučila da podrži restrukturiranje KAP-a:

- KAP ostvaruje 302 miliona eura prihoda;
- Izvoz KAP-a od 270 miliona eura činio je 45% ukupnog izvoza Crne Gore;
- 2.700 radnih mjesta je bilo direktno vezano za KAP, uz procjenu da najmanje još toliko radnih mjesta indirektno zavisi od KAP-a;

- Budžet od KAP-a prihodovao 12-13 miliona eura godišnje po osnovu poreza i doprinosa;
- Bankarski sistem u stanju visoke zavisnosti od KAP-a, zbog dugova KAP-a i zaposlenih u KAP-u i povezanim kompanijama.
- Dilema u vezi ugovora o poravnanju dolazi u vrijeme kad ekonomija Crne Gore bilježi pad od blizu 6% BDP, uz pad budžetskih prihoda za oko 20%,

02.06.2009. - Odlukom Vlade potpisan je **Memorandum o razumijevanju** kojim su definisani osnovni principi nastavka saradnje sa EN+Grupom (CEAC-om).

Memorandum definiše:

- Preuzimanje polovine vlasničkog paketa od EN + Grupe u KAP-u i Rudniku boksita u korist Države;
- Izdavanje državnih garancija u iznosu od 135 miliona eura na postojeće i nove kredite za potrebe KAP-a;
- Subvencioniranje cijene električne energije za potrebe KAP-a, kojim će se pokriti razlika između tarife koju utvrdi Regulatorna agencija za energetiku i cijene koje će KAP plaćati EPCG po definisanoj formuli.

16.11.2009. - na osnovu Memoranduma, potpisan je **Ugovor o poravnanju**, zaključen 26.10.2010. godine.

- Ugovorom stavljen van snage kupoprodajni ugovor iz 2005. godine.
- KAP potvrđuje apsolutnu nefleksibilnost na zahtjeve tržišta.

ZAKLJUČAK:

Intervencija države kroz Ugovor o poravnanju uslov za opstanak KAP-a u godini globalnog sloma aluminijske industrije zbog sunovrata berzanske cijene aluminijuma.

Koliko je država Crna Gora pomogla vlasniku KAP-a?

- politika cijena električne energije;
- kolektivni ugovor;
- insistiranje na nerealno visokoj zaposlenosti;
- insistiranje na visokim zaradama;
- neprijateljski pritisak javnosti prema investitoru.

HVALA NA PAŽNJI!